

**ራህዋን ፍትሁን ግፍፂ ንዝተፈጸሞ ህዝቢ ትግራይ
ዮሐንስ ዘርኣይ**

ናይ ዝኹነ ይኹን ሃገር ሓፋሽ ህዝቢ ዝልለዮ መሰረታዊ ባህሪያት፡ ሰላምን ቅሳነትን ሰፊኑሰ ቁጠባዊ፡ ማሕበራዊን መንፈሳዊን ህይወቱ ክመርሕ ናብራኡ ከኣ ከመሓይሽ ዘለዎ ዕላማን ድልዮትን እዩ። ሃገራትን ህዝቦንን ኣብ ውግእ ዝኣትዉሉ ምክንያት፤ ውሑዳት ፖለቲካዊ፡ ቁጠባዊ፡ ወተሃደራዊ ልሂቃንን ምሁራን ደገፍቶምን፤ ረብሓኣም ንምክፍላትን ድልዮቶም ንምፍጻምን ሓሊፍም ብዝወሰድዎ ውሳኔታትን ዝፍጽምዎ ተግባራትን እዩ። ሰለዝኹነ ከኣ፤ ኩናት ኣብ ምጽሕታርን ግዳማዊ ተጸብኦ ናብ ደረጃ ኩናት ክዓርግ ኣብ ምፍቃድን፤ ሓፋሽ ህዝቢ ኢድ ይኹን ተሳታፍነት ሃልይዎ ኣይፈለጥን። ኣብ ምውላዕዚ ዝካየድ ዘሎ ኩናት ሓድሕድ ኢትዮጵያ'ውን፡ ህዝቢ ትግራይ ዝነበር ተራ ካብዚ ዝተፈልየ ኣይኮነን።

ሳዕቤናት ኩናት ትግራይ

እቲ ሓቂ ከምዚ ኩይኑ ከብቅዕ፤ ወያኔን ልሂቃን-ተጋሩ ደገፍቶምን ፖለቲካዊ ኣጀንዳኦም ከተግብሩ ጥራይ ብምሕሳብ፤ ህልው ክውንነትን ዝፍጠር ግብረ-መልሰን ከይዓጠጦም ንዝሓለፈ ሰለስተ ዓመታት፤ “ህወሓትን ህዝቢ ትግራይን ሓደ እዮም!” ዝብል ደረቆኛ መገት ክዝርግሑ ጸኒሑም። እዚ ብሂልዚ፤ ብመንግስቲ ህወሓት ንግፋዕ ነርና ንዝብሉ ዓሌታትን ትምክሕተኛ ሓይልታትን ኢትዮጵያ፤ ንህዝቢ ትግራይ ከም ደመኛ ጸላኢኦም ንክርእይዎ ምክንያት ሂብዎምን ኣተባባዕዎምን እዩ። ሰለዝኹነ ከኣ ኣብ ትግራይ ዝዋግኡ ዘለዉ፤ ዝተፈላለዩ ብሔራት ዝርከብዎ ሰራዊት ኢትዮጵያ ከምኡ'ውን ናይ ክልል ኣምሓራ “ልዩ-ሓይል”ን ሚሊሺያን፤ ቀደም መንግስቲ ወያኔ ገፊዑና ናይ ዝብልዎ ሕን ንምፍጻይ ንህዝቢ ትግራይ ዒላማ ከምዝገብርዎ ፍሉጥ እዩ ነይሩ።

ንትግራይ ዝወረሩ ሓይልታት ግን፤ እዞም ፈደራላዊ መንግስቲ ዘሰለፎም ሰራዊትን ሚሊሺያን ጥራይ ኣይነበሩን። ውልቀ-መላኺ ኤርትራ ኢሳይያስ ኣፈወርቂ ዘዋፈር፡ ብግዳድ ዕስክርና ዝሰሰን ሰራዊቱ'ውን ዶብ ተሳጊሩ ናብ ትግራይ ብምእታው ነቲ ወራር ተጸምቢሩዎ እዩ። እቲ ወራርን ዝቐጽል ዘሎ ወተሃደራዊ ሰርሒታቱን ናይ ኣማእታት ሰላማውያን ዜጋታት ህይወት ከምዝቐዘፉ፤ ናይቲ ክልል ትሕተ-ቅርጺን ማሕበራዊ ኣገልግሎታትን'ውን ከምዘወገዉ ዝተፈላለዩ ምንጭታት የመልክቱ። እቲ ኩናት ንምሉእ ህዝቢ ትግራይ ኣደራሶ ዘውረደ ኩይኑ፤ ብዙሓት ካብ ሞትን መቐሰልትን ዝተረፉ'ውን ካብ ቤት-ንብረቶም ተመዘቡሎም ኣደዳ ሸግር፡ ሕግም፡ ጥሜትን ሰደትን ከይኖም ከምዘለዉ ጸብጻባት የረጋግጹ።

እዞም ዝተጠቐሱ ከበድቲ ሳዕቤናት፤ ተጸባእቲ ወገናት ብብወገኖም ኣብቲ ውግእ ናይ ዝፈጸምዎም እኩብ ድምር ግፍዕታት ውጽኢት እዮም። ይኹን'ምበር፤ “መን፤ እንታይን ክንደይን ገበረ?” ኣብ ዝብል ሕቲ፤ ነፍሲወከፍ ወገን (ብደገፍቱ ተዓጂቡ) ንርእሱ ንጹህ ገሩ ንካልኣት ‘ገበነኛ’ ክሰምዮም እዩ ተሰሚዑ። ኩሉ ደላይ-ፍትሒ ክግንዘቦ ዘለዎምበኣር፤ ጥርጠራት ገበንን ደገፍቶምን ኣብ ዝህብዎ ምስክርነት ብምምርኳስ ዝረጋገጹ ሓቂን ፍትሒን ከምዘደለዉ እዩ። ሰለዝኹነ ከኣ፤ ሕቡራት ሃገራት ዝመዘዙ ናጻ ኣካል ናብ ትግራይ ኣትዩ፤ ንዝተፈጸሙ ዝተፈላለዩ ገበናት መርመራ፤ ብመርትዖን ጭብጥታትን ዝተደገፈ ጸብጻቡን መደምደምታኡን ብወግ፤ ክሳብ ዘቐርብ ብትዕግስቲ ምጽባይ ክድሊ እዩ።

ተጋሩ ናይ ምውጋድን ምድኻምን መጥቃዕቲ

መራሕቲ ኢትዮጵያ፤ ተጋሩን ክልሎምን ንከምበርክኹ ዘውጽእዎ መደብ፤ ነቲ ዜጋታት ዝቐትልን ዘበሳብሰን መሰረተ-ልምዓቱ ዘዕኑን ዘሎ ወራር ሰራዊት ከምተሎም ጥራይ ኣይነበረን። ካልኣይ ገጽ ናይቲ ብሔር-ተኩር መጥቃዕቶም፤ ትግራይን ኣብ ፖለቲካዊ፡ ቁጠባዊን ወተሃደራዊን ህይወት ናይታ ሃገር ዝህልዎም ተራ ከምዝውገድ (ብውሑዳ ከምዝኖኹም) ንምግባር ዝዓለመ እዩ። በዚ መሰረት፤ ተወላዶ ትግራይ ሒዞም ካብ ዝጸንሑ ስልጣን፤

ሐላፊነት፣ ሞያዊ ስራ-ሐት ብዙተወሃሃደ መንገዲ ክእለቱ ጸኒሐም። ኣብ ሰራዊት ምክልኻል ሃገር፣ ላዕለዎይን ማእከላይን ጽፍሕታት ሰልጣን ሒዞም ዝከበሩ ትግራይ ወተሃደራዊ ኣዘዘቲ፣ ተሓባቦርቲ ወያኔ፣ ብልሽውና፣ ወዘተ ... ብዘብሉ ምክኒታት — ብሓቂ ግን ትግራይ ብምዃናም ሞራይ — ተተመዘሐቾም ክእሰሩን ካብ ሰራዊት ክባረሩን ጸኒሐም። እዚ ተወላዶ ትግራይ ካብ መሪሕነት ሰራዊት ናይ ምእላይ መሰርሕ ድሕሪ ምጅማር ኩናት ደኣ ጉሊሑ ይርኤ'ምበር፣ ካብ 2018 ዓ.ም. ጀሚሩ ክትግበር ዝጸንሐ ናይ መንግስቲ ኣብዩ ኣሕመድ ኣጀንዳ ከምዘኹነ “ኣፍሪካ ኢንተሊጀንስ” መጽሔት ኣብ ዝሓለፈ ሰሙን ሕታሙ ገለጹ።

እቲ ኣብ ሰራዊት ብሰፊሑ ዝተኻየደ ትግራይ ናይ ምውጋድን ምእላይን ወፍራ፣ ነቶም ኣብ ሲቪላዊ ክፋል መንግስቲ ዝሰርሑ ዝከበሩ ተወላዶ ትግራይ'ውን ኣይነሓፎምን። ኣብ ዝተፈላለዩ ትካላት መንግስትን ከም ኢትዮጵያ ኣየር መንገድ ዝእመሰሉ ኩባንያታትን ዝሰርሑ ዝከበሩ ብዙሓት ትግራይ፣ ብብሔርም ምክንያት ሞራይ ካብ ሰራሖም ከምዝባረሩ ተገሩ። ኣብ ኣዲስ ኣበባን ካልኦት ከተማታት እታ ሃገርን ብመንነት ወረቅቶም፣ ብዝዘራብዎ ቋንቋ፣ ብዋቕማ ፈለግቶም፣ ብኻልእ ኣገባባትን እናተሃድኑ፣ ኣባይቶም ንድንገተኛን ከቢድን ፍተሻ ተቓሊዖም ንላቶምን ስድራ-ቤቶምን ከኣ ኣደዳ ናይ ፖሊስ ምርመራ፣ ምፍርራሕን ማእሰርትን ኩይናም።

ኣንጻር ተጋሩ ዝተወሰደ መዋቃዕቲ በዚኣም ከይተሓጽረ፣ ካልኦት ዝኸበዱ ግፍዕታትን ጭካኔን'ውን ተፈጸሞም እዮም። ፈደራል መንግስቲ፣ በዲሎም ንዝበሎም ሰብ-ሰልጣን ወያኔ ሰራዊቲ ኣሰሊፉ እናሃደናም፣ ኣብ ከተማን ኣባይቶምን ንዝጸንሑ ቀልዑ-ሰበይቲ ስድራ-ቤቶም ምፍታሽ፣ ምፍርራሕ፣ ምክልባት፣ ምምርማር፣ ምእላርን ምቕታልን ዘጠቓለለ ሕልና-ኣልቦ ግፍዕታት ኣውራዳሎም። ዓቃብ-ሰላም ንምዃን ንሶማሊያ ናይ ዝተላእከ ሰራዊት ኢትዮጵያ ኣባላት ኩይናም ሃገርም ኣብ ምግልጋል ዝከበሩ 300 ዝኾኑ ተጋሩ ወተሃደራት፣ ትግራይ ብምዃናም ሞራይ ዕዋቕም ከውርዱን ኣብ ካምፖም ክቕየዱን ብብጹቶም ተገዲዶም። ብዘይካዚ፣ ንተመሳሳሊ ተልእኮ ኣብ ደቡብ ሱዳን ዘሚቱ ካብ ዝከበረ ሰራዊት ኢትዮጵያ፣ ክልተ ትግራይ ሓለፍቲ ካብ ቦታኣም ተላዲሎም ናብ ኣዲስ ኣበባ ከምዝምለሱ ከምዝእሰሩን ተገይሩ።

ህጹጽ ረዲኤትን፣ ምርመራ ገበናትን

ፈደራላዊ መንግስቲ፣ ኣብቲ ክልል ንዝተፈጸመ ቅትለት፣ ንዝወረደ ዕንወት፣ ንምዝንባል ዜጋታት፣ ንጥምየቶምን ስቓዮምን ቀዳማይ ተሓታቲ ሞራይ ዘይኩነ፣ ዝከበረ ክልላዊ መንግስቲ ኣልዩ ንመብዛሕትኦም ከተማታት ትግራይ ተቋጻጸሩ ዘሎ ሓይሊ'ውን እዩ። ስለዝኹነ ከኣ፣ ንዝተሃሰዩ ህዝቢ ህጹጽ ናይ መግቢን ሕክምናን ረድኤት ናይ ምቕራብ ሕጋዊን ሞራላዊን ግዴታ ኣለዎ። ክንዮኡ'ውን ዝተቋጸጸ ማሕበራዊ ኣገልግሎታትን ቀረባት ኣድላይቲ ሃላኻትን ብቕጽበት ጀሚሮም ኣብ ንቡር ክምለሱ ምግባር እቲ ዝዓበዩ ሓላፊነቱ እዩ።

እዚኣም ህጹጻትን ከበድቲን ዕማማት ብምዃናም፣ ግዳሳት መንግስታት፣ ሕቡራት ሃገራት፣ ግብረ-ሰናይ ማሕበራት ዘዋፍርዎም ትካላት ረድኤት ኣብ ትግራይ ሓገዞም ከበርክቱ ፈደራላዊ መንግስቲ ከፍቅደሎም ሞራይ ዘይኩነሉ፣ ብወግዲ ክዕድሞም'ውን ምተገብኡ። ብኣንጻሩ ግን መንግስቲ፣ ረዲኤት ክቕርቡን ገበናት ክምርምሩን ክፍቀደሎም ንዝመልከቱ ኣህጉራውያን ትካላት፣ ጉዳያት ብምጉታትን ብዘይትግበር መብጸዓን ክሸፍጦም'ዩ ተራእዩ። ዳህሳስ ከካይዱ ወይ ውሱን ረዲኤት ከከፋፍሉ ትግራይ ዝኣተዉ ውሑዳት ኣካላት እንተኹኑ'ውን፣ ናይ ምንቅስቃስ ቀይዲን ካልእ ዕንቅፋትን ከምዘጋጠሞም ይገልጹ ኣለዉ። ስለዚ፣ መንግስቲ ኢዮጵያን ማሕበረ-ሰብ ዓለምን ዝዘን ዝሰፈረ መደባት ኣብ ግብረ ንኸውዕልዎን፣ ኩሎም ንሓቅን ፍትሕን ደው ዝበሉ ጉጅለታት፣ ውድባት፣ ሓይልታት ብብወገናምን ብብዝቐንዖም ኣገባባትን ክገብሩን ጸቕጢ ክገብሩን ይግባእ።

1. ሕቡራት ሃገራት፣ መንግስታውያንን ዘይመንግስታውያንን ናይ ረዲኤት ትካላት፣ ግብረ-ሰናይ ማሕበራትን እኹል ሰብኣዊ

ሓገዛት ከውፍያ፤ አባላቶም ናብ ትግራይ ክኣትዉ ከፍቅድ ንመንግስቲ ኢትዮጵያ ጸኛጢ ክገብሩሉ፤

2. ሕቡራት ሃገራት፤ ግህሰት ሰብአዊ መሰላት፣ ጥሕሰት ኣህጉራዊ ሕግታት፣ ኣብ ህዝቢ ዝተፈጸሙ ገበናት ዝምርምር ናጻ ኣካል ክምዝዞ፣ ትግራይ ኣትዩ ተልእኮኡ ብዘይ ምትዕንቓፍ ክፍጽም ክፍቀደሉ ከኣ ንመንግስቲ ጸኛጢ ክገብር፤

3. መንግስቲ ውግእ ደው ኣቢሉ ምስ ተቓዋምቲ ኣብ ዘተ ክኣቱ፣ ብውግእ ንዝተዛናበለን ኣብ ጥሜትን ስቓይን ንዝርከብን ህዝቢ ህጹጽ ረዲኤት፣ መነባብሮ ሓገዛትን ብቐጽበት ከቕርብ፣ ንግዳያት ኩናት ሰብአዊ ሓገዛት ዘቐርቡን፣ ንዝወረደም ገበናት ዝምርምሩን ናይ ግዳም ኣካላት ናብ ትግራይ ክኣትዉ ከፍቅድን ክተሓባበሮምን።